

Ajankohtaisia asioita ja lakiuudistuksia

Aarne Rajalahti

Ts. kehittämistoiminnan johtaja

Tienviittoja tulevaisuuteen, 4.11.2014

Paljon rakenteellisia muutoksia meneillään

- Sote-palvelurakennemuutos
- Sosiaalihuoltolaki
- Itsemääräämisoikeuslaki
- Vammaislainsäädännön uudistus
- YK:n vammaisten oikeuksia koskevan yleissopimuksen ratifiointi
- Kehas-ohjelma

**Peruspalveluministeri Susanna Huovinen:
Vammaiset mukaan palvelujen kehittämiseen (21.5.2014)**

"Meillä on parannettavaa asennoitumisessa asiakkaiden ja heidän omaistensa neuvontaan sekä mielipiteiden ja toiveiden kuulemiseen. Kun tukea ja palveluja räätälöidään joustavasti asiakkaiden ja omaisten toiveita kuunnellen, laitoshoidon ja muun kalleimman hoidon tarvetta voidaan vähentää. Näin saavutetaan myös kustannusten säästöjä.

Palvelujen laadun ja vaikuttavuuden turvaamiseksi on ehdottoman tärkeää, että palvelut suunnitellaan yksilöllisesti ja kokonaisvaltaisesti. Vammaisen tarpeet, voimavarat, elämäntilanne ja tavoitteet on otettava huomioon.

Peruspalveluministeri Susanna Huovinen: Vammaiset mukaan palvelujen kehittämiseen (21.5.2014)

Asiakaslähtöinen palvelutoiminta vaatii, että päättäjillä ja ammattilaisilla on tietoa kuntalaisten ja asiakkaiden tarpeista. Vammaispalveluiden hyvä kehittäminen edellyttää asiakkaiden, vammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä, aktiivista osallistumista palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen. Asiakas on aina subjekti, ei objekti. Asiakaskokemukselle ja -palautteelle on annettava vahvempi paino palvelutuotannon ohjaajana.

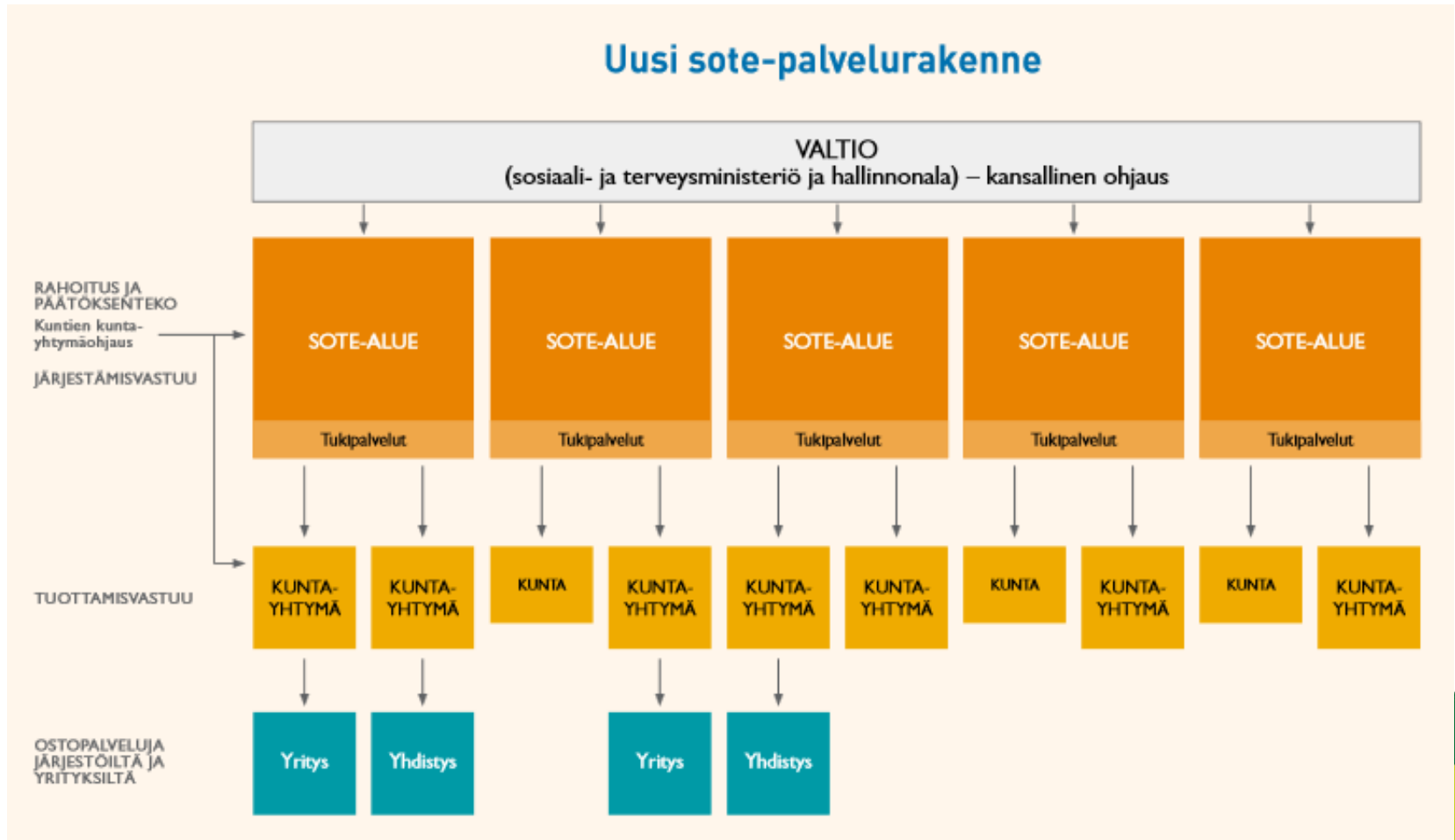
Vammaispalvelujen tulee edistää vammaisten yhdenvertaisuutta sekä turvata heidän itsemääräämisoikeuttaan, välttämätöntä huolenpitoa ja osallisuutta yhteiskunnassa. Tavoitteena on eheä ja jatkuva palvelujen kokonaisuus, joka vastaa henkilön yksilöllisiin tarpeisiin”

Sote-uudistus

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen keskeisinä tavoitteina ovat:

- vähentää eriarvoisuutta
- kohdentaa henkilöstövoimavarat yhdenvertaisesti
- vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluja tarkoituksenmukaiseksi ja tasapainoiseksi palvelukokonaisuudeksi, joka mahdollistaa palvelujen uudenlaisen tuottamisen sekä
- toteuttaa kustannustehokas ja vaikuttava palvelurakenne, joka tasapainottaa kustannuskehitystä

Sote-uudistus

Uudistuva sosiaalihuoltolaki

- Hallitus antoi asiaa koskevan esityksen eduskunnalle 18.9.2014. Voimaan 4/2015.
- Tavoitteena on vahvistaa peruspalveluita ja vähentää kalliiden korjaavien toimenpiteiden tarvetta.
- Sosiaalihuoltolaissa määriteltäisiin ne tuen tarpeet, joiden perusteella sosiaalipalveluja ja sosiaalihuoltoa järjestetään. Asiakkailta olisi oikeus niihin palveluihin, joilla turvataan välttämätön huolenpito ja toimeentulo sekä lapsen terveys ja kehitys. Tavoitteena olisi mahdollisimman tehokas lyhytaikainen tuki.
- Kaikilla sosiaalihuollon asiakkailla olisi oikeus saada tarvittaessa arvio palvelutarpeesta sekä nimetty omatyöntekijä.

Uudistuva sosiaalihuoltolaki

- Yksi iso pyrkimys on siirtää perheitä lastensuojelun piiristä muun sosiaalihuollon syliin vahvistamalla avohuollon palveluita, kuten oikeutta kotipalveluun ja perhetyöhön ilman lastensuojelun asiakkuutta.
- Lapsiperheillä olisi oikeus saada kotipalvelua, kun se on välttämätöntä lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi.
- Sosiaalihuoltolailla pyritään varmistamaan palvelujen laatu. Kunnan sosiaalihuollon toimintayksiköiden pitäisi laatia omavalvontasuunnitelma, joka on julkisesti nähtävillä

Itsemääräämisoikeuslaki: Miksi lakia tarvitaan?

- Potilaan tai sosiaalihuollon asiakkaan perusoikeuksien rajoittamista koskeva lainsäädäntö on tällä hetkellä monilta osin puutteellista eikä vastaa perustuslain tai kansainvälisten sopimusten vaatimuksia
- Käytössä yksiköiden omia ohjeistuksia itsemääräämisoikeuden rajoittamisesta tilanteissa, joissa se on katsottu välttämättömäksi -> käytännöt ja kulttuuri vaihtelevat
- Ei kokonaiskuvaa siitä, miten paljon rajoitustoimia käytetään

Keitä laki koskee?

- Niitä potilas- ja asiakasryhmiä, joiden kognitiivinen toimintakyky on alentunut.
- Henkilön itsemääräämiskyky olisi arvioitava, jos sen epäillään alentuneen pysyvästi, pitkäaikaisesti tai toistuvasti.
- Arvioiden mukaan rajoitustoimenpiteiden soveltamisalan piirissä olisi noin 1000-2000 kehitysvammaista, 23 000 muistisairasta ja joitakin aivovamman saaneita henkilöitä, joiden toimintakyky on alentunut. Erityisesti laki koskee sosiaali- ja terveydenhuollon ympärivuorokautisia asumis- ja laitospalveluja.

Lain tarkoitus ja soveltumisala

1. Vahvistaa itsemääräämisoikeutta
2. Ehkäistä ennalta rajoitustoimenpiteiden käyttöä
3. Turvata välttämätön hoito ja huolenpito
4. Varmistaa, että itsemääräämisoikeutta ja perusoikeuksia rajoitetaan vain silloin, kun se on välttämätöntä
5. Edistää turvallisuutta

Lakia sovelletaan

itsemääräämisoikeuden vahvistamiseen kaikessa julkisessa ja yksityisessä sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Vammaislainsäädännön uudistaminen

- Yleiset palvelut ensisijaisia - ehdotus uudeksi sosiaalihuoltolaiksi korostaa tarvelähtöisyyttä, asiakasprosessin vahvistamista sekä palvelujen kokonaisuutta sekä asiakkaan edun ensisijaisuutta
- Vammaispalvelut edistävät vammaisten henkilöiden edellytyksiä elää ja toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa yhteiskunnassa sekä turvaavat vammaisten henkilöiden osallisuutta, itsemääräämisoikeutta ja välttämätöntä huolenpitoa sekä tarpeen mukaiset ja laadukkaat palvelut
- Soveltamisala: pitkäaikaisen vamman tai sairauden aiheuttamasta toimintarajoitteesta johtuvaan välttämättömään ja toistuvaan avun tai tuen tarpeeseen, jos muun lain nojalla ei saa riittäviä ja tarpeen mukaisia palveluja

Osallisuuden edistämisen keinot; ”tarjotin”

- Henkilökohtainen apu
- ”Ohjaus ja valmennus”
- ”Asumisen palvelujen kokonaisuus” - asumisessa tarvittava apu sekä tuki esteettömään asumiseen - edellyttää hallintopäätöstä palvelujen kokonaisuudesta, jotta turvaa nykyisen palveluasumisen sisällön
- Lasten ja perheen palvelut - linkittyy muuhun lainsäädäntöön + vammaisten lasten tarvitsema erityinen tuki sekä lapsen asumisen ja hoidon toteuttaminen

Osallisuuden edistämisen keinot; ”tarjotin” (2)

- ”Päiväaikainen toiminta” - asiakkaiden vaativa ja monialainen avun tarve (vpl, kvl); pääosa nykyisestä työ- ja päivätoiminnasta (shl, kvl) valmisteilla olevaan lakiin heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden sosiaalisesta kuntoutuksesta
- ”Liikkumisen palvelujen kokonaisuus”
- Auton hankinnan tuen kokonaisuus
- Taloudellinen tuki (päivittäisessä suoriutumisessa tarvittaviin ”apuvälineisiin”) -
- pohdittava siirrot lääkinnälliseen kuntoutukseen - määrähasidonnainen
- Muut palvelut

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

- Sopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille yhtäläiset ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää heidän synnynnäisen arvon kunnioittamista.
- Vammaisten ihmisten syrjinnän kieltäminen ja yhdenvertaisen kohtelun takaaminen kaikilla elämänalueilla.
- Edellyttää yleistä asennemuutosta ja sitoutumista edistämään stereotyyppien ja ennakkoluulojen poistamista sekä lisäämään tietoisuutta eri vammoista ja vammaisten henkilöiden positiivisesta vaikutuksesta yhteiskunnan monimuotoisuuteen. (UN, 2006, 4:8)

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskeva yleissopimus 2006

19. artikla

- ”Tämän yleissopimuksen sopimuspuolet tunnustavat kaikkien vammaisten henkilöiden yhdenvertaisen oikeuden elää yhteisössä, jossa heillä on muiden kanssa yhdenvertaiset valinnan mahdollisuudet...”
- ”Vammaisilla henkilöillä on yhdenvertaisesti muiden kanssa mahdollisuus valita asuinpaikkansa sekä sen, missä ja kenen kanssa he asuvat, eivätkä he ole velvoitettuja käyttämään tiettyä asumisjärjestelyä”
- ”Koko väestölle tarkoitettut yhteisön palvelut ja järjestelyt ovat vammaisten henkilöiden saatavissa yhdenvertaisesti muiden kanssa ja vastaavat heidän tarpeitaan...”

Valtioneuvoston Kehas- periaatepäätökset

- **21.1.2010** periaatepäätös ohjelmasta kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen järjestämiseksi vuosille 2010-2015

Tavoitteet:

- Vähentää laitospaikkoja nopeasti, suunnitellusti ja hallitusti sekä mahdollistaa muuttaminen lapsuudenkodeista tuottamalla kehitysvammaisten henkilöiden tarpeita ja toiveita vastaavia asumisratkaisuja ja tarjoamalla yksilöllisiä palveluja ja tukea
- tuottaa ohjelmakaudella yht. 3600 kehitysvammaisille henkilöille tarkoitettua asuntoa
- **8.11.2012** päätös kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisen asumisen ja palvelujen turvaamisesta
- Päämääränä on, että vuoden 2020 jälkeen kukaan ei asu laitoksessa
- Luotava laitoshoidon korvaavia yksilöllisiä palveluja kuntiin

Toimenpiteet:

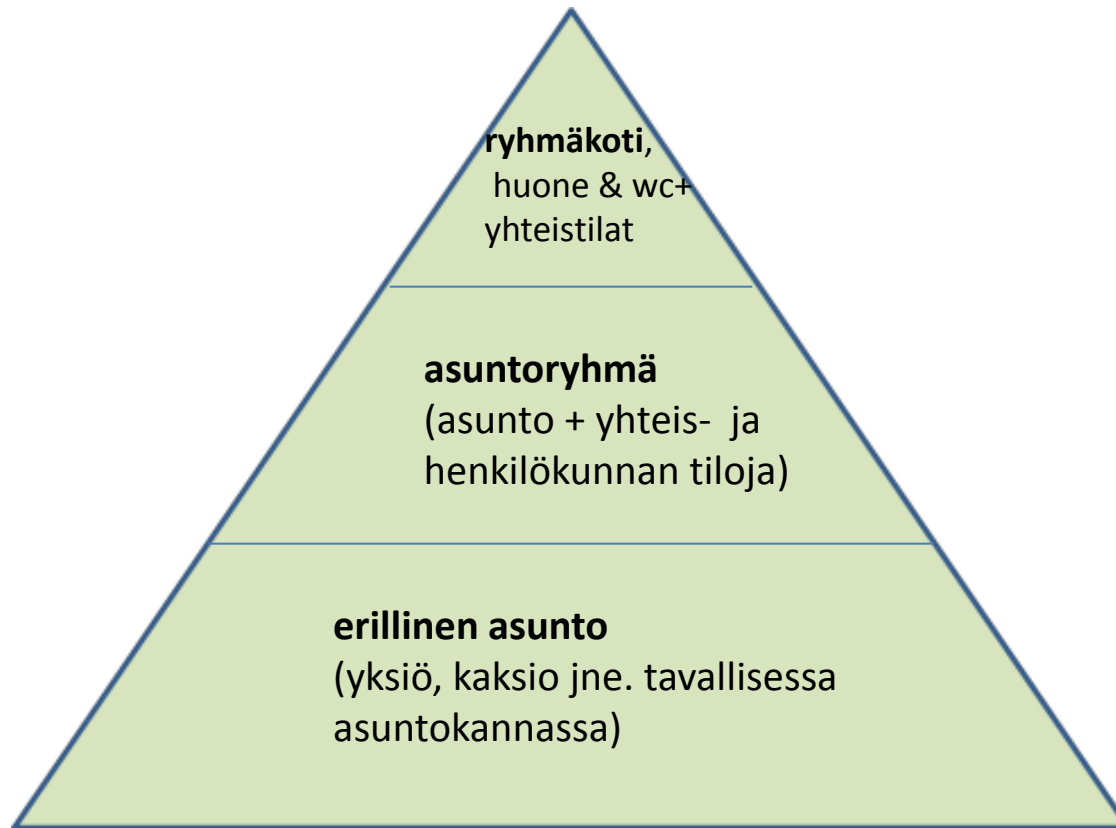
- Vammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä osallisuuden ja oikeuksien varmistaminen
- Vammaisten lasten oikeuksien varmistaminen
- Palvelujen kehittäminen
- Laitosasumisen lakkauttaminen
- Osaamisen varmistaminen ja hallinnonalojen välinen yhteistyö

Kehitysvammaisten asumispalvelujen rakenne ja laitospaikat

Sotkanet, 2014, tilanne kunkin vuoden lopussa

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Autetun asumisen asiakkaat	4552	4887	5002	5415	5554	5876	6256	6595
Ohjatun asumisen asiakkaat	2061	2130	2131	2111	2066	2168	2164	2037
Tuetun asumisen asiakkaat	796	835	867	930	911	972	1106	1158
Yhteensä	7409	7852	8000	8456	8531	9016	9526	9790
Laitokset								
Kehitysvammalaitosten kaikki asiakkaat	2346	2296	2220	2145	2035	1934	1728	1612
Kehitysvammalaitosten pitkäaikaisasiakkaat	2203	2149	2089	2002	1899	1790	1594	1480

Millaista tarvetta asumiselle

Kiitos!

Aarne Rajalahti, Kehitysvammaisten Palvelusäätiö
Ts. kehittämistoiminnan johtaja
Pinninkatu 51, 33100 Tampere
aarne.rajalahti@kvps.fi
Puh. 0207 713 516

Tämän materiaalin omistaa Kehitysvammaisten Palvelusäätiö (KVPS). Materiaalia saa hyödyntää vain ei-kaupalliseen käyttöön. Materiaaleja ei saa muuttaa tai muunnella. Alkuperäisenä lähteenä on mainittava Kehitysvammaisten Palvelusäätiö.